

توسعه پایدار محلی، چالشی مضمونی در حوزه مقیاس رهیافت‌ها

امیر محمد اخوان صراف^۱

دانشکده معماری و شهرسازی، واحد
تهران شمال، دانشگاه آزاد اسلامی،
تهران ایران

(نویسنده مسول)

a.m.akhavan51@gmail.com

دریا آقایی^۲

کارشناس شهرسازی، مهندسین

مشاور شهر تاش زنده رود

متین عزیزی^۳

کارشناس شهرسازی، مهندسین
مشاور شهر تاش زنده رود

DOI:

/10.30495

jmemiau.2022.1966379.1217

تاریخ دریافت مقاله:

۱۴۰۰ دی ۰۵

تاریخ پذیرش مقاله:

۱۴۰۱ فروردین ۱۷

تاریخ چاپ مقاله:

۱۴۰۱ شهریور ۰۴

در این مقاله به بررسی شاخص‌های محله پایدار و رابطه آن با جهانی شدن پرداخته شده است. ضمن بررسی دیدگاه‌های مختلف و پژوهش‌های صورت گرفته و همچنین با بررسی نمونه‌های موردنی که هر کدام در کشورها و قاره‌های مختلفی قرار دارند دریافتیم که توسعه پایدار محلی هم در تعامل و هم در تقابل با توسعه پایدار جهانی است به گونه‌ای با توجه به موقعیت‌های جغرافیایی مختلف می‌تواند اثرگذاری متفاوتی داشته باشد. این در حالی است که یکی از اصلی‌ترین عوامل موفقیت توسعه پایدار، جهانی شدن و فرایند همپیوندی جهانی بدون مرز می‌باشد و با وابستگی کشورها به یکدیگر است که توسعه پایدار می‌تواند محقق شود اما این موضوع در مقیاس محله متفاوت است و می‌تواند آسیب‌هایی به آن وارد کند. جهانی شدن توسعه پایدار در حالی می‌تواند موفقیت آمیز باشد که تهدیدی برای ویژگی‌های بومی محله به حساب نیاید و از نظر اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی آن را تهدبد نکند. توسعه پایدار محلی را می‌توان با شاخص‌های متنوعی بهبود بخشید و این شاخص‌ها با توجه به نیازها و دارایی‌های هر محله منتخب و در نهایت منجر به نتایج متفاوتی می‌شود.

کلیدواژه‌ها: توسعه پایدار محلی، پایداری اقتصادی، پایداری اجتماعی، سرمایه اجتماعی، جهانی شدن

مفهوم محله، واژه‌ای تازه در ادبیات شهرسازی جهان و خصوصاً ایران نیست. در این باره حسینی و سلطانی این چنین می‌گویند که: "شکل اولیه این مفهوم را در قرن‌های پیش و از زمانی که اولین حکومت‌های مرکزی ایران شکل گرفتند به صورت کهن درها و شارستان‌ها می‌توان یافت. این واژه آنچنان با فرهنگ مردم گردد خود ره است که حتی در ادبیات عامه به وفور استفاده می‌شود و مضمون آن برای مردم قابل درک است، اما زمانی که صحبت از بیان مفهوم آن می‌شود، همین واژه آشنا و ساده، شکلی پیچیده و متغیری به خود می‌گیرد به طوری که نه تنها مردم، بلکه متخصصان این حوزه نیز از تعریف دقیق آن عاجز می‌شوند." (حسینی و سلطانی، ۱۳۹۷)

توسعه‌ی پایدار اصطلاحی است که در دهه‌های آخر قرن بیستم رایج شده است اما به طور کلی برای فهم مفاهیم آن باید به اوایل سده ۲۰ مراجعه کرد. مفهوم توسعه پایدار از تلفیق دو مفهوم توسعه و پایداری ایجاد شده است. از جمله تعاریف جامعی که برای توسعه پایدار بیان شده، تعریفی است که کمیسیون جهانی محیط زیست و توسعه در سال ۱۹۸۷ آرائه نموده است؛ این کمیسیون، توسعه‌ی پایدار را توسعه‌ای می‌داند که نیازهای زمان حال را بدون اینکه توانایی نسل‌های آینده را در تأمین نیازهایشان به مخاطره اندازد، فراهم کند. (بارتون، ویلیامز و جنز ۲۰۰۳)

مبانی نظری

۱- محله

برای تعریف محله اندیشمندان و محققان دیدگاه‌های متفاوتی ارائه داده‌اند. حیطه‌های مختلف علمی با توجه به زمینه‌های نظری خاص خود و زاویه نگاه به مفهوم محله، به شرح و کاربست آن پرداخته‌اند که نشان از چند وجهی و پیچیده بودن محله دارد. لینچ درباره محله این چنین می‌گوید که، منطقه بسیار کوچکی است که در داخل آن مردم به دلیل آشنا‌یابی با یکدیگر در همسایگی هم زندگی می‌کنند. (لینچ، ۱۳۸۴: ۵۲)

گلس نیز عقیده دارد که محله یک گروه مجزای ارضی است که به سبب ویژگی‌های فیزیکی خاص منطقه و خصوصیات اجتماعی ساکنش متمایز و شناخته می‌شود. (Glass, 1948)

۲- توسعه‌ی پایدار

توسعه‌ی پایدار یک مفهوم قابل بحث با دامنه‌ی گسترده‌ای از معانی بوده به صورتی که تعاریف متعددی از این مفهوم توسعه‌ی پایدار ارائه شده است. در گزارش کمیسیون برانتلند به صورت زیر تعریف شده است که:

توسعه‌ی پایدار نوعی از توسعه است که نیازهای نسل امروز را بدون به خطر انداختن فرصت‌های آن برای تأمین نیازهای نسل‌های آینده ارضاء کند. مفهوم توسعه‌ی پایدار مرزهای مشخصی - نه مطلقاً محدودی - دارد ولی استفاده از منابع موجود تکنولوژیکی و محیط سازمان اجتماعی و ظرفیت جذب اثرات فعالیت‌های انسانی را محدود می‌کند . بر اساس تعریف فوق، توسعه‌ی پایدار دارای سه اصل حمایت محیطی، توسعه اقتصادی و توسعه اجتماعی است. (Kiani, 2004) به طور کلی اندیشه توسعه پایدار بدین ترتیب شکل گرفت که رشد اقتصادی و توسعه اجتماعی در راستای کاهش سرمایه‌های زیستمحیطی و نیازهای توسعه نباشد و بعدها مشخص شد پایداری فقط در ارتباط با زیست بوم انسانی تعريف نمی‌شود و برای دستیابی به توسعه‌ی پایدار لازم است مباحث اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و زیستمحیطی به طور هم زمان مورد توجه قرار گیرد. (حاجیپور، ۱۳۸۵: ۳۹)

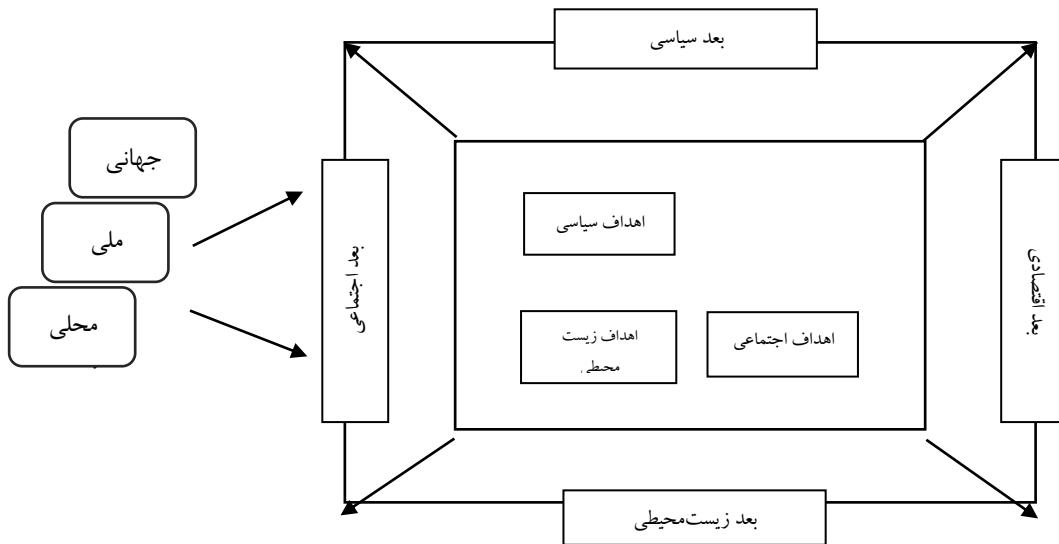
جمع‌بندی مفهوم محله و توسعه پایدار

بنابراین با توجه به مطالبی که ذکر شد، محله منطقه‌ی کوچکی است که مردم با خصوصیات اجتماعی منحصر به فرد خود در همسایگی با یکدیگر زندگی می‌کنند و هر محله نیز ویژگی‌های خاص خودش را دارد و با سایرین متفاوت است همچنین در خصوص توسعه پایدار نیز به طور کلی می‌توان گفت نه به معنای محدودسازی بلکه به معنای رشد و توسعه به شکلی که نیازهای نسل امروز را تأمین کند و نیازهای نسل آینده را در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، زیستمحیطی، کالبدی و فرهنگی به خطر نیندازد.

دیدگاه توسعه پایدار

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

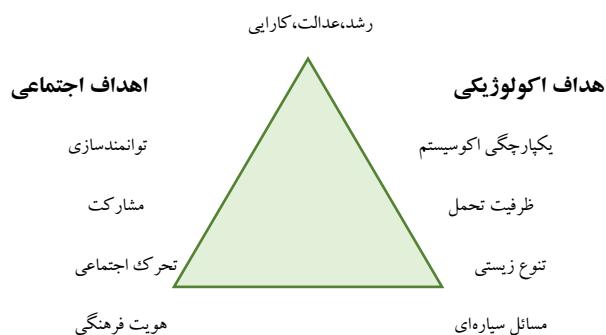
عقلانی ترین بدیل برای جهانی شدن و ایدئولوژی نولیبرال آن، ایده توسعه پایدار است. فلسفه وجودی و دلیل عمدۀ این دیدگاه، ضرورت توجه به سه موضوع عمدۀ و مرتبط به هم در جهان امروز است: توسعه اقتصادی، پیشرفت اجتماعی و ارتباط با محیط طبیعی. (Gawor, 2008)

شکل ۱- ابعاد و سطوح توسعه پایدار- مأخذ: سازمان ملل ۲۰۰۵

در شکل بالا، بُعد اقتصادی به رشد اقتصادی و سایر پارامترهای اقتصادی مربوط می‌شود و در آن رفاه فرد و جامعه از طریق استفاده بهینه از منابع طبیعی و توزیع عادلانه منابع تامین می‌شود. بُعد اجتماعی به رابطه انسان با انسان، دسترسی به خدمات، سلامت، بهداشت، آموزش، امنیت، ارزش‌گذاری انسانی، مساوات و فقر زدایی توجه دارد. بُعد محیط‌زیست به حفاظت و تقویت منابع فیزیکی، بیولوژیکی، اکوسیستم و رابطه انسان و طبیعت مربوط می‌شود و بعد سیاسی به قانون، سیاست‌گذاری و وضع خط مشی، برنامه‌ریزی، بودجه‌بندی و به طور خلاصه تنظیم وضعیت و شرایط لازم برای تلفیق هدف‌های اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی می‌پردازد به نحوی که با برقراری رابطه بین آن‌ها تحقق توسعه پایدار امکان پذیری می‌شود. (سازمان ملل، ۲۰۰۱)

اهداف اقتصادی

شکل ۲ : اهداف توسعه پایدار- مأخذ: کهن ۱۳۷۶

توسعه‌ی پایدار محلی :

مفهوم توسعه‌ی پایدار محلی به دلیل شرایط متفاوت اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی در جوامع مختلف دارای تعاریف متنوعی است. در زیر به ارائه چند تعریف از توسعه‌ی پایدار محلی پرداخته شده است. توسعه‌ی پایدار محلی یا محله‌ای به فرآیندی از کنش‌ها و ارتباطات متقابل و مداوم گفته می‌شود که با افزایش تعاملات و همبستگی‌ها در سطح محله، زمینه دستیابی به توسعه‌ای پایدار را در سطح شهر و در نهایت جامعه به همراه خواهد آورد. (Scott and Jambeck, Scott 2014)

در تعریفی دیگر توسعه‌ی پایدار محله‌ای به عنوان فرآیندی که ابزارها و سرمایه‌های گوناگون فیزیکی، انسانی، اقتصادی و فرهنگی ساکنین محلات را در جهت ارتقا و تعالی سطح زندگی فردی و اجتماعی ساکنین یک شهر و یا جامعه به کار می‌گیرد، اطلاق می‌شود. (Turcu 2012) در این راستا برای دستیابی به توسعه شهری پایدار، محلات به عنوان بنیادی‌ترین عناصر شهری نقش اساسی دارند؛ چنانچه مؤسسه جوامع محلی پایدار معتقد است ریشه سیاری از مسایل محیطی جهان در مسایل محلی است. (1997a, Roseland) در جدول زیر شاهد شاخص‌های پایداری محلی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف هستیم که هر یک از این شاخص‌ها نیز مواردی را شامل می‌شوند.

شاخص‌های پایداری محله	سنجه‌ها	صاحب‌نظران
هویت و سرزندگی	تخصیص فضای مناسب برای عابرین پیاده، ترافیک ارام، ایجاد زمینه‌های مناسب برای خرید مردم، وجود فضاهای تفریحی، مرکز فرهنگی و ...	چچن، لینچ
پویایی و سازگاری	تدابع زندگی و فعالیت ساکنان، توزیع فضاهای باز و شبکه معابر، مصالح ساختمانی بومی، الگوهای مالکیت و ...	بارتون
تنوع	تغییر در ساختار جمعی، اجتماعی و فرهنگی، زیست محیطی و اقتصادی ساکنان	ویلر
دسترسی	دسترسی آسان به فعالیت‌ها در محله و خارج از آن، راحتی دسترسی به تجهیزات محله‌ای، امنیت، کاهش آلودگی‌های زیست محیطی و تعادل میان انواع حرکت	چپ من و بارتون
ظرفیت قابل تحمل محله	ظرفیت توسعه و دسترسی و کفایت منابع محلی	بارتون
مشارکت و تعاملات اجتماعی	تمایل به مشارکت سازمان یافته در همه جواب	روزلند، چاویس و فلورین

جدول ۱: شاخص‌های پایداری محلی از دیدگاه صاحب‌نظران مختلف - مأخذ: چپ من، (۱۳۸۴)- لینچ، (۱۳۷۶)- ویلر، (۲۰۰۳)- بارتون، (۱۹۹۷)-

مولفه	معیار
کالبدی	-معماری متنوع -ساختمان‌های چند عملکردی دارای سیستم‌های بهره‌وری انرژی -تراکم بالاتر ساختمانی -اختلاط کاربری‌ها -مکان یابی صحیح کاربری‌ها -ظرفیت قابل تحمل محله -پویایی و سازگاری -فضاهای عمومی مناسب
مجتمعی- فرهنگی	-هویت محله‌ای مشخص و متمایز -محیط خوانا و دارای حس مکان -عدالت اجتماعی -تقویت و همبستگی اجتماعی -احترام و تعهد بین ساکنان -سرزندگی -محیط‌های جذاب با کیفیت بالای زندگی

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

- سطوح پایین جرم و رفتارهای غیراجتماعی - دسترسی به مسکن برای تمامی گروههای اجتماعی		
- شبکه ارتباطات منسجم و طراحی به هم پیوسته - سیستم‌های حمل و نقل با تولید کربن پایین - اولویت حرکتی با عابرین پیاده و دوچرخه سواری - قابلیت دسترسی آسان و قابلیت نگهداری آسان شبکه‌ها و راهها - نظارت بصری در راههای محلی - زیرساخت‌های سبکتر، سبزتر، ارزان‌تر و هوشمندتر	حمل و نقل و ارتباطات	
- دسترسی آسان و برابر ساکنین به خدمات محلی - خود کفا بودن محله - خدمات رسانی پاسخده	خدماتی	
استفاده حد اکثری از پتانسیلها در سطح محله ایجاد فرصت‌های شغلی متفاوت با سلسله خدمات محلی مناسب رفاه و سودآوری اقتصادی تعهدات دراز مدت و ثابت اقتصادی ایجاد دفاتر و کارگاههای محلی، فعالیتهای خانگی و مراکز ارتباطی و غیره	اقتصادی	
- مدیریت صحیح و کارآمد - مدیریت اشتراکی - مدیریتی پاسخگو و مسئول	سیاسی- اداری	
بهره‌وری انرژی و استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر - طراحی حساس به منابع آب، کیفیت هوا و بازیافت خاک - استفاده از آب‌های سطحی و فاضلاب محلی و احیای سفرهای آب زیرزمینی - استفاده از منابع و مصالح محلی و بازیافتی - استفاده از زمین‌های باир و بلاستفاده - - تنوع زیستی و حفاظت از زندگی و کریدورهای ارتباطی موجودات زنده	زیست محیطی	
۱- تسهیلات عمومی ۲- علم و دانش ۳- مهارت ۴- سلامتی افراد	بلا بودن سطح سرمایه‌های انسانی	انسانی

جدول ۲- معیارهای ساختار محله‌های پایدار- مأخذ: مفیدی شمیرانی و مضطربزاده

پایداری اقتصادی

سیستم اقتصادی پایدار به گونه‌ای است که باید قادر به تولید کالا و خدمات در دراز مدت باشد، تا سطح کنترل دولت و بدهی‌های خارجی را حفظ کند و از عدم توازن شدید بخشی که به تولید صنعتی و کشاورزی آسیب می‌رساند جلوگیری نماید. (هریس، ۵۰: ۲۰۰۵) همچنین شیان و همکاران نیز چنین گفته‌اند که اقتصاد پایدار به تداوم و پایداری تولید و درآمد و مقاومت در برابر چالش‌های اقتصادی، اجتماعی و طبیعی اشاره دارد. (شیان و همکاران، ۱۳۹۱: ۷۳). عوامل تأثیرگذار در پایداری اقتصادی شامل تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، توان تولیدی منابع، کارآیی اقتصادی مکان در بهره‌وری، استاندارد زندگی و سطح رفاه زیستی جمعیت هستند. (مطیعی لنگرودی و همکار، ۱۳۸۸: ۱۴) در ادامه نیز می‌توان این گونه ذکر نمود که موضوعاتی مثل مشاغل و اشتغال، دستمزد مناسب، تجارت پایدار و به کارگیری تکنولوژی مناسب در پایداری اقتصاد مورد تأکید هستند. (توانبخش و ارجمند سیاه پوش ۱۳۸۸ ص. ۱۵۲).

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

دانشگاه آزاد اسلامی
 واحد دهاقان

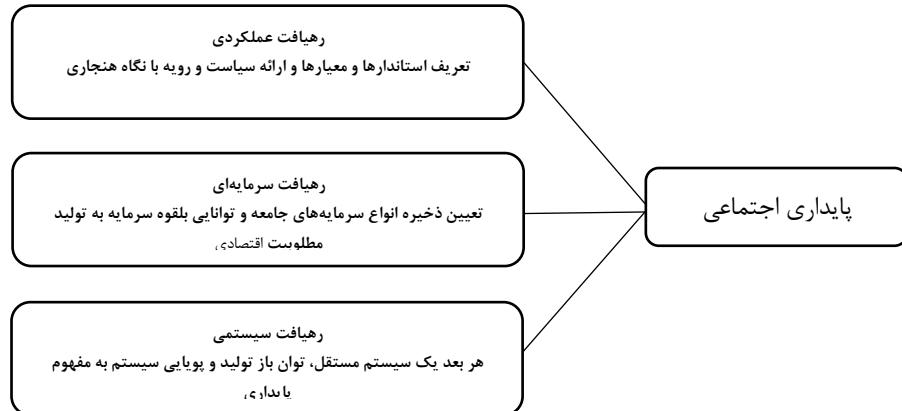
سرمایه اجتماعی و پایداری اجتماعی

واژه سرمایه اجتماعی را اولین بار هانیف (۱۹۱۹) به معنای دارایی‌های روزمره در قالب وجود حسن تفاهم، دوستی و رفاقت، همدلی و روابط اجتماعی در بین افراد و خانواده‌ها مطرح نمود. سرمایه اجتماعی به بیان ساده، مخصوص آشنا بر انسان‌ها با یکدیگر است و از خاستگاهی چون آشنا بری و اعتماد جان می‌گیرد و به نتایج مثبتی در زندگی افراد می‌انجامد. (seydaei et al, 2009)

به منظور تبیین فضای مفهومی این اصطلاح از تعابیر مختلفی چون انرژی اجتماعی، روح اجتماعی، زندگی محلی، چسب اجتماعی و غیره نیز استفاده شده است. در این راستا پاتنام معتقد است که سرمایه اجتماعی، ویژگی‌های سازمان اجتماعی از قبیل شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد اجتماعی است که هماهنگی و همکاری برای کسب سود متقابل را تسهیل می‌کند (Fathinia and hajmohamadheydari, 2006, 200)

جان فیلد نیز سرمایه اجتماعی را جزء یکی از متغیرهای مشارکت مردمی می‌داند و این چنین می‌گوید که یکی از مهم‌ترین متغیرها، توجه به سرمایه اجتماعی مردم و هدایت آن به سمت مشارکت و مسئولیت پذیری جهت تحقق شهرنشی است. اعضای جامعه با برقراری تماس با یکدیگر و پایدار ساختن آنها قادر به همکاری با یکدیگر می‌شوند و به این طریق چیزهایی را کسب می‌کنند که به تنها یکی قادر به کسب آن‌ها نمی‌باشد و یا با دشواری بسیار موفق به کسب آن‌ها می‌شوند. (جان فیلد، ۱۳۸۸) همچنین در ادامه لندری و لامری سرمایه اجتماعی را یک مفهوم جمعی می‌دانند و مبنای آن را در رفتارها، نگرش‌ها و استعدادهای فردی جستجو می‌کنند. (Landry and lamary, 2000)

مفهوم پایداری اجتماعی در تقابل و انتقاد برخی نظریه پردازان و صاحب نظران نسبت به رویکرد مدرنیسم شکل گرفت، این نظریات ابتدا از حوزه فلسفه شروع به شکل گیری کرد و سپس در سیری موروری به شهرسازی و معماری وارد شد. راجرز طراحی پایدار را نوعی از طراحی می‌داند که به نیازهای امروز بدون آسیب رساندن به منابع نسل‌های آینده پاسخ می‌دهد. «در طراحی پایدار باید به پایداری اجتماعی و اقتصادی به اندازه مصرف انرژی و تأثیر محیطی ساختمان‌ها و شهرها اهمیت داده شود» (راجرز، ۱۳۸۴) در این باره جان لنگ نیز در تعریف پایداری اجتماعی به برخواست مردم برای زندگی در یک مکان معین اشاره داشته و بر توانایی در جهت استمرار چنین روندی هم در حال و هم در آینده، تأکید می‌کند. (لنگ ۱۳۸۳)

شکل ۳: رهیافت‌های غالب در پایداری اجتماعی

ماخذ: باز تولید از Spangenberg and Omann, 2006

بنابراین می‌توان گفت یک تعریف قوی از پایداری اجتماعی باید بر پایه ارزش‌هایی از برابری و دموکراسی باشد؛ این بدین معناست که باید به لحاظ حقوقی، سیاسی، مدنی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی بر کیفیت جوامع تأثیر بگذارد. (Sachs, ۱۹۹۹: ۲۷)

جهانی شدن Globalization

واژه جهانی شدن یا Globalization از اسم **Globe** مشتق شده است، فرهنگ جامع بریتانیکا در تعریف **Globe** می‌نویسد: یک فضا یا کره‌ای که شامل نقشه زمین بر روی آن شود. مالکوم وائز در تحقیقی که از موضوع فوق داشته نتیجه گرفته که این واژه در معنی وصفی

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

خود یعنی جهانی Global بیش از چهار صد سال قدمت دارد اما سایر مشتقات آن هم چون Globalization تنها از حدود سال ۱۹۶۰ رواج عمومی پیدا کرد. (واتر، ۱۳۷۹: ۱۰۰) از دیدگاه گیلس نیز جهانی شدن مجموعه ای از فرایندهای چند بعدی و پیچیده است که عرصه های متعددی از جمله اقتصاد، ایدئولوژی، سیاست، فرهنگ و محیط زیست را در بر می گیرد. منطق جهانی شدن اساسا در منطق سرمایه داری؛ یعنی حفظ و بسط فرایند تکاثر سرمایه ریشه دارد و از این رو اقتصاد در جبهه مقدم فرایند جهانی شدن قرار می گیرد. (Gills, 2002). در این میان لوکاس نیز این چنین می گوید : جهانی شدن یک جریان مستمر از مسیر تاریخی بین المللی شدن است که موجب افزایش وابستگی کشورهای جهان به یکدیگر از ابعاد اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و به ویژه زیست محیطی شده است. به توجه به دیدگاه مانوئلا لوکاس، جهانی شدن موجب شده که مشکل شما مشکل ما بشود. جنگ در یک کشور هجوم پناهندگان به کشورهای دیگر را در پی آورد و مسائل زیست محیطی دریک کشور مسبب بروز فاجعه در سایر کشورها شود. (Lucas, 2004)

سوالات پژوهش

- ارتباط عوامل اجتماعی موثر بر ایجاد و تحکیم توسعه پایدار محلی چیست؟
- پایداری به لحاظ موضوعی آیا متغیری وابسته یا مستقل است؟
- آیا می توان معیارها و اصولی را در طراحی محله های شهری تدوین نمود تا ضمن جوابگویی به نیازهای ساکنانش، منابع زیستی و کیفیت زندگی نسل های آینده را به مخاطره نیندازد؟

اهداف اصلی پژوهش

- دریافت و درک نوع رابطه بین توسعه پایدار محلی با جهانی شدن

مسئله پژوهش

توسعه پایدار نه تنها متضمن اقدامات اکولوژیک است که می تواند نیازهای نسل های آینده را تأمین کند بلکه به تغییر در الگو تولید و مصرف به گونه ای عادلانه نیز می شود تا آن جا که منابعی که اکنون در حال اتلاف هستند حذف شوند تا از این رهگذر نیازهای هر فرد و نیازهای نسل های آینده را تأمین کنند. برای تحقق این هدف، رعایت برابری میان کشورها در کنترل و بهره برداری از منابع به گونه ای محتاطه از نظر اکولوژیک شرطی اساسی است. البته ضروری است عناصر لازم برای نظم جهانی پایدار به صورت بسته ای و جامع نگریسته شود یعنی عدالت اجتماعی، مساوات، پایداری اکولوژیک و مشارکت عمومی، شرایط اساسی برای تحقق این نظم است که باید در دو سطح ملی و بین - المللی تغییرات مزبور تحقق یابد، به عبارت دیگر، از یک سو سیاست هایی که موجب ارتقای مساوات اجتماعی می شود به تنها منجر به تحقق جهان مطلوب از نظر زیست محیطی نمی شود و از سو دیگر اقدامات برای حل بحران های اکولوژیک بدون همراه شدن آن با توزیع عادلانه تر منابع به نابرابری و بی عدالتی بیشتر خواهد انجامید. (دهشیری ۱۳۹۳)

جاگدیش باگواتی از مشاوران سازمان ملل معتقد است که جهانی شدن یک نیروی بسیار قوی و موثر در رهاسازی کشورها از ورطه فقر و نداری است زیرا موجب تسريع رشد اقتصادی آنها می شود. (باگواتی، ۲۰۰۵)

دسترسی بیشتر و آسان تر مردم جهان به کالاهای سایر کشورها، ظهور بازارهای مالی و امکان بهره گیری از منابع اعتباری خارجی، ایجاد بازار مشترک جهانی که تحت تاثیر آزادی تبادل کالاهای خود و خدمات به وجود آمده است و امکان رقابت در بازار مشاغل جهانی از پیامدهای مثبت جهانی شدن قلمداد شده اند. (ریچ، ۱۹۹۲).

همچنین از لحاظ فرهنگی نیز می تواند دسترسی به انواع فرهنگ های مختلف و متفاوت را آسان کند. و نیز جهانی شدن از لحاظی اثرات منفی نیز دارد که برای مثال شامل فرار مغزاها می شود زیرا فرصت هایی که در کشورهای توسعه یافته و پیشرفته وجود دارد؛ استعدادها را از کشورهای فقیر و ضعیف به سمت خود می کشاند. به طور کلی مخالفان معتقدند که جهانی شدن در خدمت منافع شرکت های بزرگ و به ضرر

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین – دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

شرکت‌های کوچک عمل می‌کند. (فارلکس، ۲۰۰۹). از لحاظ اجتماعی و فرهنگی نیز نتایج مطلوبی ندارد زیرا فرهنگ‌های بومی را مورد هدف قرار داده و به عنوان یک خطر فرهنگی نیز می‌تواند به حساب بیاید. از نظر زیست محیطی نیز میتواند اثرات محربی مانند مصرف بی رویه و نستجیده اشاره کرد. به نظر آن‌ها ظرفیت اکولوژیکی جهان پاسخگوی جاه طلبی‌های کشورهای جهان به ویژه آمریکا، اروپا، ژاپن، چین و هند نیست و روند فعلی قابل دوام نخواهد بود (نیشن بومینگ، ۲۰۰۶).

بنابراین مسئله این پژوهش کشف رابطه و اثرات جهانی شدن با موضوع توسعه پایدار در مقیاس محلی می‌باشد که ایا این دو در تکامل با یکدیگر هستند یا کاملا در تضاد با هم رفتار می‌کنند.

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهگان

نمونه موردي

نمونه های موردي يافت شده، در راستاي توسعه پايدار با مقیاس های مختلف شهری، روستایی و محلی در جدول زير جمع آوري شده اند که در چهار مولفه اقتصادي، اجتماعی، اکولوژيکی و کالبدی بررسی شده است.

جدول ۳- بررسی نمونه های موردي داخلی و خارجي توسعه پايدار - مآخذ: نگارندگان

میزان پذیرش				مکان	
مقیاس				ویژگی های مولفه توسعه پايدار	
کالبدی	بوم شناختی	اقتصادی	اجتماعی		
---	دید بصری جذاب و بونا از کشاورزی	---	---	محله	هاوان، کوبا ۱
---	ارتقای تولد ناچالص داخلی با استفاده از تامین نیازهای کشاورزی	---	---	شهری	تایروپی، کیا ۲
---	در نظر گرفتن حمل و نقل سبز کاهش مصرف انرژی همه ساختهای ها	---	---	شهری	فرابیورگ، المان ۳
---	استفاده مجدد از آب های هرز صنعتی	---	---	روستا- شهر	کازابلاتکا، افریقا ۴
	ایجاد مکان های برای سکونت				
	افزایش گردشگری حومه شهری				
	تولید غذای سالم شهری				
---	ارتقای امنیت و بهداشت غذایی	توسعه کشاورزی	---	شهری	قاهره مصر ۵
زیباسازی معابر برای ترغیب دوچرخه سواری	سرمایه گذاری و توسعه بازارهای محلی	کاهش استفاده از سوخت تجدید ناپذیر	---	شهر- محله	شترن، چین ۶
	بهدا دادن به اقتصاد کشاورزی				
	تفویت ناوگان حمل و نقل عمومی				
ترغیب کردن مردم به استفاده از دوچرخه سواری و پیاده روی	ساخت و ساز در زمین های خالی داخل شهرها	حفظ فضای سبز و مراتع	توجه به الگوهای سکونت و مشارکت مردم	شهر- محله	پرتلند، اورگن، ایالات متحده ۷
	بهبود کیفیت معابر شهری				
	بهبود وضعیت حمل و نقل				
	فسرده کردن شهر				
---	توجه به محیط زیست بیوفزیکی	---	توجه به الگوها و آبیندهای مشارکت اجتماعی	منطقه- محله	لیورپول، انگلستان ۸
	فرهنگ محیط زیستی				
---	توسعه و تقویت نهادهای غیر دولتی	---	ارتقای کیفیت عمومی با محوریت ساکنین محلی ارتقاء اگهی های مدیریتی و تخصصی با محوریت مدیران، برنامه ریزان و تصمیم سازان	محله	محله بیهار، تهران ۹
	تشکیل یانک داده های محلی				
	صرف جویی اقتصادی از طریق هماهنگ سازی				
	سطوح مختلف مدیریت شهری از طریق هماهنگ سازی سطوح مختلف مدیریت شهری				
---	استفاده بهینه از زمین	ایجاد گره های اجتماعی و تعاملات	ایجاد گره های اجتماعی و تعاملات	یزد، ایران ۱۰	یزد، ایران ۱۰
	تاكید بر اجتماعات محلی				
	ایجاد حسن عدالت اجتماعی				
افزایش شانه ها و نمادها	---	---	---	محله	محله راهنمایی، بسیج ۱۱
	ورودی های منحصر به فرد به محله				
اصلاح ساختار فضایی موجود	برندازی محله به قطب تولید خدماتی کشاورزی	---	---	محله	محله باپوکان، اصفهان ۱۲
	عرضه بسته های فرصت اقتصادی				

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

		هدفمند سازی برنامه توسعه محله برای سرمایه گذاری			
		تزریق فعالیت های تولید خدماتی			

همانطور که در جدول بالا مشاهده می کنید؛ در نمونه های موردی ذکر شده اکثراً بر روی مولفه اکولوژیکی - زیست محیطی تمرکز داشته اند و به دنبال کاهش مصرف انرژی و سوخت های تجدید ناپذیر بوده اند اما در ایران عمدت توجه بر مولفه اقتصادی بوده است. به طور کلی می توان گفت در ایران و جهان شاخص های پایداری که در ابعاد مختلف زیست محیطی، اجتماعی، اقتصادی و کالبدی هستند به طور متفاوت با توجه به ارزش ها و نیازهای جوامع مختلف مورد بررسی قرار گرفته اند که به منظور دستیابی به استانداردهای بالای زندگی برای نسل حاضر و نسل آتی، باید در حفظ و ارتقا کیفیت محیط زیست، دستیابی به یک اقتصاد سالم و اجتماع امن و مطلوب از نظر شهروندان که بتواند کیفیت زندگی را حفظ و تقویت کند در عین حال سلامتی بشر و محیط زیست را نیز تضمین کند. در جدول استفاده پایدار و بهینه از منابع تجدید ناپذیر و به حداقل رساندن هر عامل موثر در کاهش ظرفیت تحول زیستی و تهدید سلامت بشر توجه خاصی دارد. کنترل رشد جمعیت، تغییر رشد اقتصادی و افزایش بازدهی، کاهش فقر و افزایش رفاه اجتماعی، ارتقا دانش و فن اوری و ایجاد زیر ساخت های شهری از دیگر مواردی است که می توان به آن اشاره کرد.

تحلیل یافته ها

توسعه پایدار محلی در جریان فرایند و تحقق رهیافت ها همواره مقوله پرچالش در مقیاس برخورد با آن است چرا که از یک طرف پروتکل ها و محصولات برخاسته از کنفرانس ها و سمپوزیوم های بین المللی از طرف دیگر ارتباط مقوله فرهنگ مکان با محصولات فوق اندیشمندان را به فکر فرو برد چگونه می توان در جهت تحقق پذیری ایده ها به نحوی گام برداشت که تلفیق یا تعامل ما بین مقیاس ها وجود داشته باشد یکی از محصولات این مقاله و پژوهش انجام گرفته تکوین موضوعی زیر شاخه های تخصصی مرتبط با توسعه پایدار است که در ماتریسی چند گانه با مقیاس در ارتباط خواهد بود از این نظر در تحلیل های فوق و نتیجه گیری پیش رو می توان اولین رهیافت این پژوهش را در مقوله بالا جستجو کرد.

بعد اقتصادی

در بعد اقتصادی در صورتی که منافع توسعه پایدار محلی و جهانی شدن توسعه پایدار در یک راستا باشد می تواند این امر باعث تکامل توسعه پایدار جهانی و محلی شود. در صورت جهانی شدن توسعه پایدار در مقیاس های مختلف، می تواند منجر به آن شود که تصمیمات مالی و اقتصادی تحت تاثیر اصول بازار و زیر نظر حاکمیت محلی باشد که در نتیجه این اتفاق سبب اثر بخشی فرایندهای فرایندهای توسعه و مالی و رشد فرایندهای توسعه جهانی و متوسط در امتداد سرانه و دسترسی جهانی به منابع فرهنگی گردیده است. این در حالی است که می تواند منجر به پیامدهایی نامطلوب از قبیل نابرابری فرایندهای بین ملت ها و تا حدود در درون جوامع، فقر فراینده، فقدان تنوع فرهنگی، بهره برداری بیش از حد منابع طبیعی و آلودگی در سطح جهان را در پی داشته است. فارغ از این بحث همچنین می توان گفت جهانی شدن بازارها واقعی منجر به نزدیک شدن اقتصاد جهانی به الگو تحریک رقابت کامل شده است. جهانی شدن با ارتقا کارآمد اقتصاد و مالی بازارها موجب گسترش بخشی به عرصه فعالیت آنها شده است. اما اصلی ترین مشکل جهانی شدن از نظر اقتصادی آن است که تنظیم بازارهای جهانی کافی و رضایت بخش نیست حال آنکه مدل تنظیم بازارهای جهانی باید طبق استانداردهای بشری، اجتماعی و زیست محیطی باشد.

بعد زیست محیطی

مشکلات زیست محیطی یکی از اساسی ترین مسائل جوامع امروزی و حاصل تعارض و تقابل آنها با محیط طبیعی است؛ نتیجه ای این روند عدم تعادل و ناسازگاری میان انسان و طبیعت و به هم خوردن روابط اکوسیستم خواهد بود. با گسترش استفاده بی رویه جهانی از منابع تجدید پذیر و تجدید ناپذیر، مظاهر و ارزش های محیط طبیعی در معرض نابودی و فرسایش بیشتر قرار خواهد گرفت و در نتیجه شهروندان در مقیاس شهری، محلی و غیره در دراز مدت از جاذبه های طبیعی محروم شده اند. به طور کلی می توان گفت در حالی که جهانی شدن می تواند مزایای خاص خودش را از قبیل جذب اینستفاده بهینه از برق و ایجاد کمربند های سبز داشته باشد همچنین در درون خود هم موجب انحطاط کیفیت محیط زیست می گردد زیرا منابع طبیعی بیشتر استفاده می شود و آلودگی بیشتر در سطح کره زمین منتشر می شود.

بعد اجتماعی

در این بعد از توسعه پایدار در راستای جهانی شدن می‌توان گفت با محلی شدن توسعه پایدار در تضاد است و یا به گونه‌ای اثرات مطلوبی ندارد. برای مثال تلفیق فرهنگ‌ها در جوامع مختلف موجب ایجاد خرد فرهنگ‌ها و در نتیجه تنافص فرهنگی بین شهروندان یک محله می‌شود. به طوری که اگر فرهنگ بومی یک محله را مورد هدف قرار دهد ممکن است با ممانعت ساکنین رو برو شود از طرفی می‌توان گفت با تزریق افکار جهانی در مقیاس محله منجر به پیشرفت و ارتقای سطح فرهنگی و اجتماعی یک محله شود.

بحث و نتیجه‌گیری

در این مقاله به طور کلی دریافتیم که در برخی کشورها و موقعیت‌ها توسعه پایدار در مقیاس محله می‌تواند با جهانی شدن در تضاد باشد به گونه‌ای که می‌تواند فرهنگ بومی آن محله را مورد هدف قرار داده و همچنین از نظر اقتصادی نیز محله را منزوی کند اما در موقعیت‌های جغرافیایی مختلف می‌تواند با استفاده از اجرای افکار جهانی توسعه پایدار در سطح محله باعث رشد و پیشرفت‌های اقتصادی و فرهنگی بشود. با دستیابی به شاخص‌ها و رویکردهای متفاوت و متنوع به این نتیجه دست یافته که در هر مقیاس و موقعیت جغرافیایی بنا به شرایط موجود برخی موارد بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند ولی با این وجود هم چنان بعدهای توسعه پایدار مکمل یکدیگر می‌باشند.

• توصیه‌ها و پیشنهادات

عوامل پایداری در مقیاس محله:

- ۱- طراحی محله با توجه به عوامل زیست محیطی اعم از توبوگرافی و...
- ۲- استفاده از زمینه‌های بازی و بنای‌های غیر قابل سکونت و مترو که
- ۳- استفاده از پوشش گیاهی مناسب با اقلیم و همچنین تقویت پوشش گیاهی در اطراف محلات
- ۴- طراحی محله پایاده محور در راستای کاهش استفاده از وسایل نقلیه و در نتیجه کاهش الودگی هوا و سوخت‌ها

• بهبود محله پایدار با رویکرد زیست محیطی:

- ۱- حفظ زمین‌های کشاورزی و با ارزش منابع طبیعی
- ۲- ایجاد کمربندی‌های سبز در اطراف واحدهای محلی
- ۳- کاهش مصرف منابع و تولید آلودگی در سطح محله
- ۴- بهینه سازی مصرف برق
- ۵- تقلیل مواد زائد جامد
- ۶- وضع مقررات انرژی برای ساختمان‌ها
- ۷- ترویج استفاده از انرژی‌های تجدید پذیر
- ۸- بازیافت زباله

• بهبود محله پایدار با رویکرد اجتماعی و فرهنگی:

- ۱- بهبود زیست پذیری اجتماعات محلی
- ۲- اجرای افکار جهانی توسعه پایدار در سطح محله به کمک آموزش و پرورش ساکنین محله
- ۳- جلب مشارکت فرآگیر شهروندان در اداره امور محلی
- ۴- ایجاد گروه‌های محلی داوطلب برای مقابله با سوانح طبیعی
- ۵- تامین خدمات اجتماعی و مسکن در حیطه استطاعت همگان
- ۶- حفاظت از میراث تاریخی و تنوع فرهنگی و هویت محلی و ابتکاراتی از این قبیل

• بهبود محله پایدار با رویکرد اقتصادی:

فصلنامه مهندسی مدیریت نوین - دانشگاه آزاد اسلامی واحد دهاقان

۱- عرضه بسته های فرصت اقتصادی

۲- هدفمند سازی برنامه توسعه محلی برای سود آوری

۳- برنامه ریزی برای کاهش فقر و بیکاری و توزیع عادلانه مواسب رشد بین گروه های شهری

۴- ایجاد فرصت های برابر شغلی محلی و ایجاد فعالیت های خانگی

بهبود محله پایدار با رویکرد کالبدی:

۱- تلفیق برنامه ریزی زمین با برنامه ریزی حمل و نقل

۲- اصلاح ساختار فضایی محله در صورت نیاز

۳- اولویت دادن به مسیرهای پایاده، دوچرخه و اتوبوس

۴- ایجاد هویت کالبدی و افزایش سرزنشگی

۵- افزایش تراکم جمعیتی و ساختمانی

منابع

- بارتون، الیزابت، کیتی ویلیامز و مایک جنت ۲۰۰۳. شهر متراکم و پایداری شهری. ترجمه فریده پاورقی . ۱۳۷۹. فصلنامه مدیریت شهری ۴
- جیکوبز، جین. (۱۳۹۲) مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. (حمیدرضا پارسی و آرزو افالطونی، مترجمان). تهران: دانشگاه تهران.) نشر اصلی اثر (۱۹۶۱)
- حاجی‌پور، خلیل. ۱۳۸۵. برنامه ریزی محله مینا رهیافتی کارآمد در ایجاد مدیریت شهری پایدار. مجله هنرهای زیبا، ۲۶: ۴۶-۳۷.
- حسینی، سید فخرالدین و سلطانی، مهرداد. (۱۳۹۷) تحلیل تطبیقی مفهوم محله در نظام سنتی شهرهای ایران با الگوهای مشابه (جایگزین دوره معاصر)، مجله علمی پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر، تهران
- دهشیری، محمدرضا. ۱۳۹۴. جهانی شدن و توسعه پایدار. فصلنامه آموزش محیط زیست و توسعه پایدار، سال چهارم، شماره ۲
- راجرز، ریچارد. (۱۳۸۴). معماران بزرگ و طراحی پایدار، (حیدر حسینمردانی، مترجم). آبادی ۱۱۰-۱۱۴، ۴۲،
- شیان، حمید، علیاکبر تقیلو و رضا خسرویگی، (۱۳۹۱)، تحلیل نقش مشارکت مردم در پایداری اقتصاد روستایی مناطق روستایی، شهرستان ایجرود، دوفصلنامه جغرافیا و توسعه ناحیه‌ی، دوره ۱۰، شماره ۱۹، ص ۹۴-۷۱
- فیلد، جان (۱۳۸۸)، سرمایه اجتماعی، ترجمه غلامرضا غفاری و حسین رمضانی، انتشارات کویر
- لینچ، کوین. (۱۳۸۱). تئوری شکل شهر، ترجمه محمود یثربی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران. ۶۸۰ صفحه.
- محمد رضا، پور جعفر، ۱، زهرا خدائی، ۲، علی پور خیری (۱۳۹۰)، رهیافتی تحلیلی در شناخت مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و بارزه‌های توسعه پایدار شهری
- مطیعی لنگرودی، سید حسن، سیدعلی بدرا، محمد سلمانی و ناصر علی قلیزاده فیروزجانی، (۱۳۸۸). اثرات اقتصادی. گردشگری در نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، دوره ۷، شماره ۱۲ ، صص ۳۵-۱۳
- توابخش، م. ارجمند سیاه پوش، ا. (۱۳۸۸). مبانی توسعه پایدار شهری. تهران: جامعه شناسان.
- واتزر، مالکوم، (۱۳۷۹)، جهانی شدن، ترجمه اسماعیل مردانی گیوی و سیاوش مریدی، تهران، انتشارات سازمان مدیریت دولتی ۱۲.
- Bhagwati, Jagdish N. (2005), In defense of globalization, New York: Oxford University Press.-
- Booming nations threaten Earth (2006), BBC News, January 12.
- Farlex Financial Dictionary (2009), Farlex, Inc.

- Fathinia, M., Hajmohamadyari, R. (2006). Social Capital, Causes and Results of Its Realization. In Proceedings of the Congress of Socio-Cultural Situation in Tehran. Tehran: Center for Cultural Studies in Tehran.
- Gawor, Leszek(2008), 'Globalization and its alternatives: Antiglobalism, alterglobalism and idea of sustainable development', Sustainable – Development, john wiley & sons, 16, 126-134.
- Gills, Dong- Sook(2002), Economic globalization and women in Asia: Challenges and responses, London, Routledge, UNESCAP.
- Glass,R. (1948) . the social back ground to a plan , The study of Middlesbrough. Preface by Max Lockv London: Routledge & Kegan Paul.-
- Harris, Jonathan M.(2000): Basic Principles of Sustainable Development, GLOBAL DEVELOPMENT AND ENVIRONMENT INSTITUTE WORKING PAPER 00-04.
- Kiani,M.(2004). Sustainable Development and Reconstruction of bam . center of urban planning and architecture studies and research . 14(42)
- Kretzmann, J. & McKnight, J. (2016) Building Communities from the Inside Out: a Path toward Finding and Mobilizing a Community's Assets. – Chicago, IL: ACTA Publications.
- Landry,R & Lamary,N.M.(2000).Does social capital determine innovation?paper presented at the 4 international conference on technology – policyand innovation,was held in Curitiba,Brazil,in Aguest 2000
- Lucas, Manuela (2004), How can we make globalization work for sustainable development, Afrique PALOP: Developpement et mondialisation seminaire- Universite Libre de Bruxelles 1-2 mars.
- Reich, Robert (1992), The work of the nations, preparing ourselves for 21st
- Roseland M. (1997b). Eco-city Dimensions: Healthy Communities, Healthy Planet. East Haven. CT: New Society publishers
- Sachs, I. (1999), Social sustainability and whole development: exploring the dimensions of sustainable development. In: B. Egon and J. Thomas, -Editors, Sustainability and the social sciences: a cross-disciplinary approach to integrating environmental considerations into theoretical reorientation, Zed Books, London USA.
- Seydaei, S. A., Shapoor Abadi, M. A., & Moein Abadi, H. (2009). A Preface to Social Capital and Its Relationship with the Components of Social Development in Iran. Development Strategies, (19), 188-225.
- Scott, C., Jambeck, J., and Scott, N., (2014), The Sustainable Neighborhoods for Happiness Index (SNHI): A metric for assessing a community's sustainability and potential influence on happiness, Journal of Ecological Indicators, Vol. 40, No.96, pp.147-152.
- Turcu, C., (2012), Local experiences of urban sustainability: Researching Housing Market Renewal interventions in three English neighbourhoods, Progress in Planning, Vol.78, No.3, pp.101–150.
- UN educational, scientific and cultural organization (2001)"unesco and sustainable development "at: <http://UNESCO>.

Local sustainable development, a thematic challenge in the scale of approaches, based on the findings of case studies in the city of Liverpool, England.

Abstract:

In this article, the indicators of the sustainable neighborhood and its relationship with globalization have been investigated. While examining different perspectives and researches, and also by examining case examples, each of which are located in different countries and continents, we found that local sustainable development is both in interaction and in opposition to global sustainable development. A species can have different effects according to different geographical locations. This is despite the fact that one of the main success factors of sustainable development is globalization and the process of global integration without borders, and it is with the dependence of countries on each other that sustainable development can be achieved, but this issue is different at the neighborhood scale. And it can damage it. The globalization of sustainable development can be successful when it is not considered a threat to the local characteristics of the neighborhood and does not threaten it economically, socially and environmentally. Local sustainable development can be improved with various indicators. and these indicators according to the needs and assets of each selected neighborhood and ultimately lead to different results.

Conclusion: Sustainable neighborhood development can have different results in different countries and situations. Despite these stable dimensions, always for everything, but in different positions where the components are placed more. Attention to environmental factors in neighborhood design, use of barren areas and uninhabitable buildings, use of appropriate vegetation and environmental neighborhood design are among the most important development factors.

Keywords: neighborhood, sustainable development, local sustainable development, economic sustainability, social sustainability, social capital, globalization